

Ks. Norbert Mendecki

JAHWE BUDOWNICZY JEROZOLIMY ZBIERA ROZPROSZONYCH (PS 147, 2—3)

Ps 147 zaliczany jest, podobnie jak psalmy 33, 104, 145, 146 do hymnów¹. Rozpoczyna się hymnicznym zawołaniem *Alleluja!* (w. 1), inne zawołania (w. 7 i 12) dzielą go na trzy części². Po wprowadzeniu w w. 1, Jahwe zostaje nazwany budowniczym, zbierającym rozproszonych i lekarzem (w. 2—3). W. 4 przynosi nowy temat — Jahwe jako Pan wszechświata.

W w. 2 Jahwe otrzymuje tytuł *budowniczy Jerozolimy*. Słowo *boneh* spotykamy dziewięć razy w Starym Testamencie³. Ale tylko nasz Ps 147, 2 mówi o Bogu jako budowniczym Jerozolimy. W Ps 51, 20 i Ps 102, 17 Jahwe jest podmiotem czasownika *banah* Q. Ps 51, 20 kieruje prośbę do Jahwe: *odbuduj mury Jerozolimy*, zaś Ps 102, 17 stwierdza, że budowa już dokonuje się. Ps 102 i nasz Psalm zakładają budowę murów Jerozolimy przez Nehemiasza. Stąd obydwie mogły powstać tylko w okresie po niewoli babilońskiej. W. 2—3 tłumaczy *Biblia Tysiąclecia* (wyd. 3, 1980) następująco:

- 2 *Pan buduje Jeruzalem,
gromadzi rozproszonych z Izraela;*
- 3 *On leczy złamanych na duchu
i przewiązuje ich rany.*

Poprzez słowo *budowniczy* nawiązuje autor Ps 147 do obietnic odbudowy po okresie kary (Am 9, 11; Jr 24, 6; 31, 4. 28; 33, 7; 42, 10; Ez 28, 26; 36, 33—36). Am 9, 11 pochodzi z okresu niewoli babilońskiej. Teksty Jr 24, 6—8 i Jr 31, 27—30 zostały przerobione w duchu teologii deuteronomicznej. Co się tyczy Jr 31, 4 trudno orzec o jego autentyczności. *B. Stade*, *B. Duham*, *C. H. Cornill* i *P. Volz* odmawiają jeremiaszowego autorstwa rozdziałowi 33. Według *A. Weisera*, ślad Jeremiasza można znaleźć tylko 33, 1—13⁴. Jr 42, 10—12 należy do redakcji deuteronomicznej⁵. Ez 28, 25—26 i Ez 33—36 stanowią uzupełnienie Księgi Ezechiela⁶. Trudno powiedzieć, które z wyżej wymienionych miejsc mogło służyć autorowi Ps 147

¹ H. J. Kraus, *Psalmen* (BKAT XV/2), Neukirchen-Vluyn 1978, 43.

² B. Duham uważa, że Ps 147 składa się z trzech odrębnych psalmów, ponieważ trzy części tego psalmu różnią się znacznie między sobą, por. H. J. Kraus, dz. cyt., 1135.

³ Mianowicie w 1 Krl 5, 32; 2 Krl 12, 11; 22, 6; Ez 27, 4; Ezd 3, 10; Ps 118, 22; 2 Krn 34, 11; Ps 147, 2.

⁴ A. Weiser, *Das Buch Jeremia* (ATD 20—21), Göttingen 1969, 303.

⁵ W. Thiel, *Die deuteronomistische Redaktion von Jeremia 1—25* (WMANT 41), Neukirchen-Vluyn 1973, 573 nn.

⁶ W. Zimmerli, *Ezechiel* (BKAT 13), Neukirchen-Vluyn 1969, 695 i 874.

jako wzór. Możemy przypuszczać, że wyrażenie *Pan buduje Jeruzalem* powstało pod wpływem Księgi Ezechiela. Za tym przemawia dalsza analiza psalmu.

Sam Jahwe zbiera rozproszony Izrael. Sformułowanie *rozproszeni z Izraela* występuje jeszcze u Iz 11, 12 i Iz 56, 8. Iz 11, 12 pochodzi z końca piątego wieku przed n. Chr.⁷ Stąd możemy mówić o pochodzeniu tej formuły od Tritoizajasza⁸. Tritoizajasz posłużył się, najprawdopodobniej, tworząc tę formę, ezechielowskim obrazem rozproszonych owiec⁹.

Dla wyrażenia idei „zebrania” zostaje użyty czasownik *kanas*. Czasownik ten występuje w późniejszych tekstach Starego Testamentu¹⁰ i odpowiada aramejskiemu *kanasch*¹¹. Miejsca z PI znajdują się jeszcze u Ez 22, 21 i Ez 39, 28. Tutaj przyjmuje ów czasownik w obydwu miejscach znaczenie *zebrać razem, zgromadzić*. U Ez 22, 21 czasownik *zgromadzić* dołączono najprawdopodobniej później do tekstu. Ez 39, 23—29 stanowi uzupełnienie głównego tekstu, który dokonał redaktor Księgi Ezechiela. Ponieważ w obydwu tekstach Jahwe jest podmiotem czasownika *zgromadzić*, możemy założyć wpływ Księgi Ezechiela na nasz tekst, ponieważ i tu Jahwe jest podmiotem owego czasownika.

O późniejszym pochodzeniu Ps 147 świadczy też pokrewieństwo zarówno z Księgą Powtórzonego Prawa, jak i z Deuteroizajaszem. Ps 147 zakłada nadto budowę murów Jerozolimy, przedstawioną u Ne 7, 4; 11, 1—2 itp. Dlatego możemy przyjąć, że autor naszego tekstu posłużył się też Ez 22, 21 i Ez 39, 28 używając czasownika *kinas* PI.

W w. 3 Jahwe zostaje nazwany lekarzem. W Starym Testamencie mamy tylko trzy teksty, w których występuje to określenie: Wj 15, 26; Ps 103, 3 i nasz Ps 147, 3. Oznaczenie Jahwe jako lekarza nawiązuje do obietnic uzdrowienia cierpiącego narodu w Pwt 32, 39; Wj 15, 26; Iz 57, 18. 19; Jr 30, 17; 33, 6 itp. Pwt 32, 39 zawarte jest w Pieśni Mojżesza (Pwt 32, 1—44), która najprawdopodobniej powstała w okresie niewoli babilońskiej¹². W Wj 15, 25 b. 26 chodzi o deuteronomiczny dodatek¹³. Jr 30, 17 i Jr 33, 6 pochodzą z okresu późniejszego aniżeli sam Prorok. Dlatego też wszystkie wyżej wymienione miejsca zdają się pochodzić najprawdopodobniej z tego

⁷ H. Wildberger, *Jesaja 1—12*, Neukirchen-Vluyn 1972, 467.

⁸ Por. N. Mendeccki, *Die Sammlung des zerstreuten Volkes. Eine motivgeschichtliche Untersuchung anhand der Verben qbs PI und 'sp Q* (rozpr. dokt.), Wien 1980, 20.

⁹ Por. Ez 34, 4. 16.

¹⁰ Por. Ps 33, 7; Ekl 2, 8. 26; 3, 5; Ne 12, 44; Est 4, 16; 1 Krn 22, 2.

¹¹ J. F. A. Sawyer, *THAT* II, 584.

¹² G. von Rad, *Das fünfte Buch Mose. Deuteronomium* (ATD 8), Göttingen 1968, 143.

¹³ M. Noth, *Das zweite Buch Mose. Exodus* (ATD 5), Göttingen 1978, 102.

samego okresu: niewoli babilońskiej. Jest charakterystyczne, że obaj Wielcy Prorocy okresu niewoli, Ezechiel i Deuteroizajasz, nie użyli nigdzie słówka *lekirz*, chociaż obydwaj dużo miejsca poświęcili roli zbawczej Jahwe. Sumując, można powiedzieć, że Ps 147, 3 przejął deuteronomiczne oznaczenie Jahwe jako lekarza z Wj 15, 26.

Czynność uzdrawiania (*rapa*) złamanych na duchu (*szabar*) znajduje się w Starym Testamencie jeszcze u Jr 6, 14; Ez 34, 4; Lm 2, 13. U Jr 6, 14 obiecują przywódcy narodu zbawienie dla złamanych, co jednak Jeremiasz określa jako kłamstwo. Lm 2, 13 stwierdza, że złamanie narodu jest wielkie i pyta się, kto może go uzdrowić. Ez 34, 4 jest oskarżeniem przywódców narodu, którzy nie troszczą się o swoich podwładnych. W obrazie rozproszonych owiec Ezechiel chce przedstawić sytuację historyczną narodu.

Okazuje się jednak, że Ps 147 z motywem zebrania rozproszonych w w. 2 i z motywem uzdrawiania złamanego narodu poprzez Jahwe (w. 3) jest pokrewny Ez 34, 13. 16. Ez 34, 13 opisuje zebranie rozproszonych narodu, u Ez 34, 16 Jahwe opiekuje się zranioną trzodą. Podobny schemat: „zebranie — uzdrowienie” znajduje się w naszym Ps 147. Stąd można mówić o wpływie treściowym Ezechiela na Ps 147, 2—3.

Niezależnie od powyższej zbieżności wyrażenie *złamani na duchu* pokrewne jest z Iz 61, 1. Ten passus z kolei bliski jest treściowo Ez 34, 16. Poza tym podmiotem Iz 61, 1 jest Prorok, w przeciwieństwie do Ez 34, 16 i naszego Psalmu, gdzie podmiotem działania jest Jahwe. Dlatego uzasadniona jest zależność słowna od Iz 61, 1¹⁴. Treściowo pozostaje autor Ps 147 z wyrażeniem *złamani na duchu* pod wpływem Ezechiela.

Jahwe opatruje bolesne rany. Czasownik *habasz* PI występuje tylko dwa razy w Starym Testamencie; w naszym Psalmie i Hi 28, 11. U Hioba znaczy to jednak *tamować*¹⁵. Teksty z Qal mają różne znaczenie¹⁶. Jako *opatrywanie rany* występuje *habasz* Q w Hi 5, 18; Iz 30, 26; 61, 1; Oz 6, 1; Ez 30, 21; 34, 4. 16. Zarówno Księga Hioba, jak i Tritoizajasz pochodzą z okresu po niewoli babilońskiej. Iz 30, 26 datuje się na około 200 r. przed Chr.¹⁷ Oz 6, 1—3 został przedredagowany w późniejszym okresie¹⁸. Stąd wyrażenie *opatrywać ranę* może pochodzić tylko od Ezechiela.

Ps 147, 2—3 ukształtował się w głównej mierze pod wpływem Księgi Ezechiela. Wskazuje na to czasownik *kanas* PI (*zebrać*)

¹⁴ Por. jeszcze Ps 51, 19.

¹⁵ Por. *sączenie się wody tamuje, by skarby na wierzch wydobyć* (Hi 28, 11).

¹⁶ Por. W. Gesenius, *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin 171962, 212—213.

¹⁷ Por. O. Kaiser, *Der Prophet Jesaja. Kapitel 13—39* (ATD 18), Göttingen 1976, 188.

¹⁸ Tenze, *Einleitung in das Alte Testament. Eine Einführung in ihre Ergebnisse und Probleme*, Gütersloh 1975, 201.

i *przewiązać rany*. Treściowa zależność uwidacznia się w określeniu Jahwe jako budowniczego i w sformułowaniu *złamani na duchu*, chociaż to ostatnie wyrażenie w rzeczywistości pochodzi od Tritozajasza. Do tego przychodzi jeszcze tritozajaszowe wyrażenie *rozproszeni z Izraela* i deuteronomiczna tradycja w określeniu Jahwe jako lekarza.

Ps 147 należy do hymnów. Izrael wielbi Jahwe jako Pana całego wszechświata i jako Pana kierującego losami narodu izraelskiego. W. 2 wymienia dwa główne czyny Jahwe, które są przedmiotem chwaleń: odbudowę Jerozolimy i zebranie rozproszonych. Tą ostatnią wypowiedzią Psalmista ustosunkowuje się do zapowiedzi mówiących o zgromadzeniu. Teraz nadszedł czas realizacji owych obietnic. Stąd w. 2 przynosi konkretyzację wcześniejszych obietnic. Obraz leczenia rozproszonych interpretowany jest tutaj jako odbudowa Jerozolimy. Taka wykładnia tych obietnic jest jedyna w całym Starym Testamencie.

Wiedeń

KS. NORBERT MENDECKI

O. Augustyn Jankowski OSB

JEZUS A DUCH¹

Kongres Pneumatologów ma za cel uczcić sformułowanie dogmatu dotyczącego Ducha Świętego, a szczególnym zadaniem bibliistów jest ukazać ten dogmat w świetle egzegezy i współczesnej teologii biblijnej. Tego domaga się nowa i aktualna *cogitatio fidei*, która pozostając wierną Tradycji pozwoli na wzbogacenie doktryny Kościoła o Ducha Świętym.

Zacznijmy od sprecyzowania tematu wyznaczonego dla naszej grupy studyjnej i od określenia metody pracy.

Sam zestaw terminów „Jezus” i „Duch” już narzuca pewne ograniczenie tak szerokiego tematu. Termin bowiem „Jezus” — w przeciwieństwie do terminu „Chrystus” — nakazuje ograniczenie obecnych poszukiwań do wzajemnej relacji obu Osób do okresu życia ziemskiego Jezusa z Nazaretu, ale wyłącznie do Jego całego dzieła

¹ Tytuł oryginału *Gesù e Spirito*. Jest to wprowadzenie do dyskusji III grupy studyjnej Międzynarodowego Kongresu Teologicznego Pneumatologów w Rzymie w dniu 24 III 1982. Szerzej na cały ten temat por. A. Jankowski, *Zarys pneumatologii Nowego Testamentu*, Kraków 1982, Sprawozdanie zaś z Kongresu por. RBL 35 (1982) 434—438.